

Ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ, τῇ 22 Μαρτίου 1885. — ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Χριστιανικὴ ἀρχαιολογία τοῦ Πάσχα.

Τὴν σπουδαιότητα τῆς μεγίστης ταύτης τῶν ἐορτῶν περιγράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος α' Κορινθ. ις' 12 - 17, ἔθθα καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα: «Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἀέγηγερται, ματαία ἔσται ἡ πίστις ὑμῶν.» Ἡ ἐορτὴ αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἐορτὴ, ἣν καθιέρωσαν αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι, καὶ καθ' ἣν ἰδιαζόντως οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ συνήρχοντο εἰς κοινὴν λατρείαν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν χωρίων Πράξ. κ'. 7. Α. Κορινθ. 16. 2. κλπ.

Τίς ἦν ἡ θέσις τῆς ἐορτῆς ταύτης μεταξὺ πασῶν τῶν λοιπῶν ἐορτῶν τῆς Ἐκκλησίας δηλοῦσιν ἡμῖν τὰ ὀνόματα, δι' ὧν ἐκάλουν ταύτην: Ἡμέραν ἁγίαν, Ἡμέραν κλητήν, Ἡμέραν βασιλείας, Ἡμέραν δόξης, Κορωνίδα ἐορτῶν, Ἡμέραν Κυρίου, Ἡμέραν ἀγαλλιάσεως, Πάσχα ἁμῶν, Πάσχα μέγα καὶ ἱερόν, Πάσχα σωτηρίου, Πάσχα τῶν Πιστῶν, Πάσχα Κυρίου, Πάσχα Παραδείσου πόλεως ἀνείχου, Πάσχα πιστῶν ἀγίων, Πάσχα τῶν ἁγίων, Πάσχα τὸ περιβόητον, Πάσχα μυστικόν, Πάσχα τὸ ἀναστάσιμον, Corona et caput omnium festivitatum, Magna dies Domini, Dies Dominica, Maxima dierum, Dies splendida et splendorifera, Solemnitas solemnitas, Festivitas dominica domina et regina, Festum festorum, Dominica gaudii, Pascha Domini, Pascha Christi, Pascha sanctorum, Pascha fidelium, Pascha gaudii, etc.

Τὰ περὶ τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα εὐρίσκουμεν ἤδη ἐν ἀρχαιοτάτοις συγγραμμασιν, ὡς ἐν τῇ Ἐπιστολῇ τοῦ Βικτωρίου, [κεφ. 15], ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Ἰγνατίου πρὸς Μάγνησιους [κεφ. 9.]. Πρὸς δὲ ὁ Πλίνιος [Ep. X. 96], ὁ Ἰουστίνος [Ἀπολ. Α'. κεφ. 67], ὁ Θεόφιλος πρὸς Αὐτολίκον [Β'. 17] καὶ αἱ Ἀποστ. Διαταγαὶ [Β. 69. V. 15. 20. VII. 23, VIII. 33] κλ. πολλὰ περὶ τῆς μεγίστης ταύτης τῶν ἐορτῶν ἀναφέρουσιν.

Ὁ σεβασμὸς τῶν πρώτων Χριστιανῶν πρὸς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ ἡ εἰς ταύτην ἀποδιδόμενη δογματικὴ ἀξία ἦν τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε οὐκ ἔμελλεν ἀπαξ τοῦ ἔτους, ἀλλὰ καὶ ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος, τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνέστη, ἐποιεῖντο μνείαν τοῦ μεγάλου τούτου γεγονότος, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πρώτης ταύτης ἡμέρας, ἥτις τέως ἡμέρα Ἡλίου ἐκαλεῖτο, ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν τοῦντεῦθεν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Κυριακὴ ὀνομάζετο [Dies Dominica]. Τὴν ἡμέραν δὲ ταύτην οὐ μόνον ἰδιαζόντως ἡγίαζον, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν συμβαίνοντα ὡς ἰδιαίτερως προσοχῆς ἀξία ἐσημαίνον εἰς ἀνάμνησιν. Οὕτως ὁ Ἰωάννης, ἐν Κυριακῇ ἐμπνευσθεὶς εἰς συγγραφὴν τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀκριβῶς ἐσημαίνει τοῦτο: «Ἐγίνοντο ἐν αἰνέματι ἐν Τῇ ΚΥΡΙΑΚῃ ΗΜΕΡΑΙ» [α'. 10], θεωρήσας τὸ γεγονός, ἐν ταυτῇ ἡμέρᾳ συμβῆναι, μεγίστης σημασίας καὶ προσοχῆς ἀξίον.

Ἡ ἱερότης δὲ τῆς ἡμέρας ταύτης ἐνέπνευσε πολλοὺς ἀρχαίους Χριστιανοὺς, καὶ μάλιστα τοὺς Χυλισταίους, τὴν ἰδέαν, ὅτι ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ ἐμελλε νὰ ἔλθῃ μετὰ δόξης ὁ Σωτὴρ νὰ κρίνῃ τὸν Κόσμον· αἱ καὶ ἡ γνώμη αὕτη προσέκρουε πρὸς τὸ χωρίον, Πράξ. εἰ' 7: «Οὐχ ὑμῶν ἐστὶ γινώσκειν χρόνους ἢ καιροὺς, οὗς ὁ Πατὴρ ἐθετο ἐν τῇ αἰδίᾳ ἐξουσίᾳ.»

Ἡ ΛΕΞΙΣ ΠΑΣΧΑ. - Ἡ λέξις Πάσχα εἶναι καθαρῶς λέξις ἐβραϊκὴ, σημαίνουσα Διάβασις, καὶ ἐννοεῖ τὴν διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης διάβασιν, ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ἀπηλευθερώθησαν τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καθ' ἣν οἱ Ἰουδαῖοι ἐώρταζον τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἀπελευθερώσιν, ἐγένετο ἡ τοῦ Σωτῆρος ἀνάστασις, οἱ Χριστιανοὶ ὀνόμαζον ὡσαύτως τὴν μεγάλην ταύτην ἐορτὴν Πάσχα, ὡς ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ Διαβόλου, οὗ τὸ κράτος διὰ τῆς Ἀναστάσεως ὁ Κύριος κατέλυσε. Πατέρες τινὲς παράγουσι τὴν λέξιν τοῦ Πάσχα ἐκ τοῦ πάσχειν, ὡς ὁ Χρυσόστομος [ἐν τῇ Α' πρὸς Τιμόθ. 3, ὁμιλ. 5. «Πάσχα λέγεται, ὅτι τότε ἐπαθε Χριστός;»] ὁ Τερτουλιανός, [Adv. Judaeos, κεφ. 10], ὁ Εἰρηναῖος [Adv. haer. IV. 23]. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν λέγουσι σπουδαίως, ἀναφερόμενοι δ' εἰς τὴν γενικὴν ἐννοίαν τοῦ κατὰ τὸ Πάσχα πάθους, πάντως ὑπαινισσόμενοι τὸ χωρίον Α' πρὸς Κορινθ. εἰ' 7. «Καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός.» Ὁ Τερτουλιανός, Πάσχα λέγων, ἐννοεῖ κυρίως τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ [De orat. κεφ. 15]. Καὶ τοῦτο μᾶλλον ἐννοεῖ ἡ πολλὰ Ἀρχαιότης. Βραδύτερον ὁμῶς ἡ λέξις τοῦ Πάσχα ἐσημαίνει καὶ αὐτὴν τὴν Ἀνάστασιν καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς Λέων ὁ Μέγας, διέκρινον καθαρῶς δύο Πάσχα, «Πάσχα σταυρώσεως» [pascha dominicae passionis] καὶ ἐνόουν τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου, ἥτοι τὴν

Μεγάλην Παράσκειν, καὶ Πάσχα ἀναστάσεως [pascha dominicae resurrectionis] ἐννοοῦντες τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

ΤΟ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΟΣΤΕΡΝ. - Παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, τὸ Πάσχα καλεῖται Osteren· μεγάλη δὲ ὑπάρχει διαφωνία περὶ τῆς παραγωγῆς τῆς λέξεως ταύτης. Οἱ μὲν νομίζουσιν, ὅτι παράγεται ἀπὸ τοῦ ἀρχαιοτάτου γερμανικοῦ ῥήματος urstan=ἰνίστασθαι. Τοῦναντίον ὁ Beda Venerabilis, de ratione temporum, [κεφ. 13] παράγει τὰς τὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἀγγλοσαξονικῆς μυθολογικῆς θεότητος Eostre ἢ Ostera [....] a ejus nomine nunc paschale tempus cognominant [...] ἥ ἐστὶν ὡς θεὰς τῆς εὐφορίας, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πάσχα συνέπιπεν. Ἐτεροι παράγουσι ταύτην, ἐκ τῆς λατινικῆς λέξεως hostia, καὶ κοινότερον ostia, ἄλλοι ἐκ τοῦ Ostium (θύρα), ἐπειδὴ διὰ τῆς ἐορτῆς ταύτης ὡς διὰ θύρας εἰσέρχόμεθα εἰς τὴν νέαν περίοδον τῆς Ἐκκλησίας. Ἐτεροι παραδέχονται μὲν τὴν ἀπὸ τῆς λέξεως Ostium παραγωγὴν, ἀναφέρονται ὁμῶς εἰς τὸν ἐξολοθρευτὴν Ἀγγελοῦ τῆς Αἰγύπτου, ὅστις πρὸ τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἐξόδου ἔχριε τὰς θύρας τῶν Ἰουδαίων. Τινὲς φρονοῦσιν, ὅτι Osteren παράγεται ἐκ τοῦ Oriens, ἢ Sol oriens ἢ ost, ἥτοι ἡ ἀνατολή, ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς, μικρὴν πρὸ τῆς ἀνατολῆς, ὡς Ἡλῖος τῆς Δικαιοσύνης, ἀνέστη. Καὶ τέλος οἱ φιλελληνικώτεροι τῶν Γερμανῶν φρονοῦσιν, ὅτι ἡ λέξις ostern παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ὡς Ὁστέριον. Ἡμεῖς φρονοῦμεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ διέλθῃ ἀπαρτήρητος ἡ γνώμη τῶν φρονούντων, ὅτι παράγεται ἀπὸ τῆς ἀγγλοσαξονικῆς θεότητος Easter, ἥ ἐστὶν ἡ ἐορτὴ ἡγέτο ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα, ἥτοι μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, μάλιστα ἀπὸ αἱ Ἀγγλοὶ μέχρι τῆς σήμερον μόνον διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς θεᾶς ταύτης καλοῦσι τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα Easter [προφ. Ihster].

ΕΠΙΔΕΞ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟΝ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ. - Μεταξὺ τῶν ἐξ Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐξ ἐθνῶν Χριστιανῶν ἀνεφύη μεγίστη διαφωνία, κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα. Οὕτως αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας συνώρταζον τὸ Πάσχα τοῖς Ἰουδαίοις, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14 πρὸς τὴν 15 τοῦ μηνὸς Νισάν, ἀδιαφοροῦντων τῶν ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανῶν, ἂν τὸ Πάσχα μὴ συνέπιπεν μετὰ τὴν νύκτα τῆς 14. Ἀλλ' ἐν ἄλλῃ εἰσδήποτε ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος. [Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱστ. V. 25]. Αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀφρικῆς τοῦναντίον κρίνουσι ἀνάγκαστον νὰ ἐορτάζωσι τὸ Πάσχα ἐν εἰσδήποτε ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος, ἐώρταζον δὲ τοῦτο πάντοτε ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, καὶ δὴ τὴν ἡμέραν μετὰ τὴν πανσέληνον τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας. Αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς ἐβεβαίουν, ὅτι τοιαύτη ἦν ἡ ὑπ' αὐτῶν τῶν Μαθητῶν Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ Φιλίππου τοῦ Ἀποστόλου παραδοθεῖσα αὐτοῖς πράξις, αἱ δὲ Ἐκκλησίαι τῆς Δύσεως ἔφερον ὡσαύτως, ὡς ὑπόδειγμα τοῦ ἔθους αὐτῶν αὐτοῦς τοὺς κορυφαίους τῶν Ἀποστόλων Πέτρον καὶ Παῦλον. Μάτην ὁ Ἐπίσκοπος Ῥώμης Βικτωρ γράφει ἐγκυκλίους πρὸς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ὅτι τὸ Πάσχα κατ' ἀνάγκην μόνον ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ πρέπει νὰ ἐορτάζηται. Ὁ Ἐπίσκοπος Κορίνθου Βάκχυλος καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Πολυκράτης ἀνίστανται καὶ διαμαρτύρονται, καὶ τόσον εἶχοντο τοῦ ἔθους τούτου, ὥστε ὁ Πολυκράτης, γράφων τῇ Ῥώμῃ, λέγει: «Ἐγὼ ἀδελφὸς ἐξήκοντα πέντε ἐτη ἔχων ἐν Κυρίῳ καὶ συμβεβηκώς τοῖς ἀπὸ αἰτῆς Οἰκουμένης ἀδελφοῖς καὶ πᾶσαν ἁγίαν Γραφὴν ἀδελφωθῆναι, οὐ πύρομαι ἐπὶ τοῖς καταπλασσομένοις, αἱ γὰρ ἐμοὶ μεζόνες εἰρήκας πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μαλ' ἢ ἀνθρώποις.» [Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱστ. V. 24.] Ἐπὶ τέλος τὴν διαφορὰν ἔλυσε ἡ Α' Οἰκουμένη Σύνοδος [325] εἰσαγγήσει αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅστις κατὰ τὸν Σωζόμενον [Ἐκκλ. ἱστ. Α'. 16.] χαλεπῶς ἔφερε τὴν διαφωνίαν ταύτην.

Ἡ Α' Οἰκουμένη Σύνοδος ὥρισε: α') ὅτι τὸ Πάσχα ὑπὸ πάντων τῶν Χριστιανῶν πρέπει νὰ ἐορτάζηται μόνον ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, καὶ ὅτι τῇ πρώτῃ Κυριακῇ μετὰ τὴν πανσέληνον τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας· β') ἐάν συνέβαινεν ἐν τοιαύτῃ Κυριακῇ νὰ συμπίπῃ τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, τότε τὸ Πάσχα τῶν Χριστιανῶν ἀρκεῖ νὰ ἐκτραπῇ ἀπὸ τῆς ἡμέρας μετὰ ταῦτα, εἰς τὴν ἀκόλουθον τ. ἐ. Κυριακὴν. Ἐπειδὴ δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἡμερᾶν τότε αἱ μαθηματικαὶ καὶ ἀστρονομικαὶ ἐπιστημαί, ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἐπεφορτίσθη, ὅπως κανονίξῃ δι' ἕκαστον ἐνιαυτὸν τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα [Cyclos Paschalis], γράφων ἐγκυρίως εἰς τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας τὰς καλούμενους Πάσχαλεῖους ἐπιστολάς [Literas paschales], δι' ὧν πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι συγχρόνως τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐν γενικῇ χαρᾷ καὶ ὁμονοίᾳ,

¹ Περὶ τῆς μυθολογικῆς ταύτης θεότητος ἰδὲ Flügel «über die Ostera der alten Sachsen, in Ständlin's Beiträgen, zur Philosophie und Geschichte, τόμ. III., σ. 225 καὶ ἐξῆς.

² Εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ γινώσκωσι πλεονάζοντα περὶ τῶν διαφορῶν ὀνομασιῶν τοῦ Πάσχα παραπέμπομεν εἰς τὸ Ἔργον J. Danz. Memorabilia circa festam paschae.

ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἐώρταζον τὸ ἅγιον Πάσχα. [Κυρίλλ. Ἀλεξ. ἐπιστ. 64 πρὸς Μαρκ.].

ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ. - Ἡ ποιητικωτάτη καὶ λαμπροτάτη ὕμνολογία πασῶν τῶν ἐορτῶν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ὕμνολογία τοῦ Πάσχα, γλαφυρότατον καὶ χαριέστατον ποίημα τοῦ κορυφαίου τῶν ὕμνογράφων, τοῦ Δαμασκηνοῦ Ἰωάννου.

Τρεῖς ὥρες βα τῆς Βηθλεὲμ, ἐν μέσῳ ἀγρίας φύσεως δυσόχτου καὶ φοικαλέου ἐρήμου, ἀπὸ δεκατεσσάρων αἰώνων ὑφύεται ἡ γεγραμμένη καὶ σεβασμὴ Λαύρα τοῦ ἁγίου Σάββα, ἐν ἣ ὁ ἱερός Δαμασκηνὸς τὴν ὥραν ταύτην τοῦ Πάσχα ὕμνολογίαν συνέγραψεν. Ἐκεῖ, ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ἐκείνῃ ἐρήμῳ, ἠκούσθησαν τὸ πρῶτον οἱ ὕμνοι τῆς Ἀναστάσεως, οἱ ταχέως μετὰ ταῦτα πᾶσαν χριστιανικὴν καρδίαν κατακτῆσαντες. Ἐκεῖ, ἐν τῇ πενιχρῇ καλλιῇ τοῦ Ἰωάννου, ὅπερ δικαίως βραδύτερον μετατράπη εἰς Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ὁμῶνυμον, ἐν ἣ καὶ ὁ τάφος τοῦ ὕμνογράφου, ἐργάσθησαν τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς μεμβράνης οἱ ἀμίμητοι ὕμνοι τῆς Ἀναστάσεως καὶ ὑπὸ τὰ σεμνὰ φῶτα τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Λαύρας, ἐν μέσῳ πελιδνῶν προσώπων ἐναρέτων ἀναχωρητῶν, ἐψάλλοντο τὸ πρῶτον οἱ ὕμνοι «Ἀναστάσεως ἡμέρα λαμπροῦν λαοί, Πάσχα Κυρίου Πάσχα.»

Ὁ ἱερός Κωσμάς εἰς πάσας τὰς μεγάλας ἐορτάς καὶ δευτέρον ἴδιον κανόνα συνέγραψεν, ὅτε ὁμῶς ἀνέγνω τὸν ὑπὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ ποιηθέντα κανόνα τῆς Ἀναστάσεως, θαυμάσας τὸ κάλλος καὶ τὴν λαμπρότητα, ἀπέχετο τῆς συγγραφῆς δευτέρου κανόνος λέγουσι μάλιστα, ὅτι ὁ ὕμνος τῆς γ' ὥδης: «Νῦν πάντα πεπληρώται φωτός...» εἶναι ὁ ὕμνος, ὅστις ἐκάλυψε τοῦτον τῆς συγγραφῆς ἰδίου Κωνσταντίνου.

ΠΑΣΧΑΛΕΙΑ ΕΘΙΜΑ. - Ἡδὴ ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου [Sabbatum magnum] ἤρχιζεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἡ προετοιμασία τῆς μεγίστης ταύτης τῶν ἐορτῶν. Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας ἐπληροῦντο τὰ βαπτιστήρια κατηχουμένων, οἵτινες ἰδιαζόντως κατὰ τὸ μέγα Σάββατον βαπτιζόμενοι συνεθίζοντο τῷ Χριστῷ. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος, γράφων πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης Ἰννοκέντιον, στρατιᾶν ὁλόκληρον ἀναφέρει Νεοφωτιστῶν, ἐν τρισχιλίῳ ψυχῶν συνισταμένην, οὗς εἰς ἕτερον λόγον καλεῖ «ἀστέρας ἐκ τῆς ἀκλυμβήθους ἀνατέλλοντες». Ἀρ' ἐσπέρως καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς λαμπρῶς κατεφοτίζοντο αἱ τῶν Χριστιανῶν πόλεις [Εὐσεβ. ἐν βίῳ Κωνσταντ. IV. 22]. Ἐν τῇ αὐτῇ νύκτι, ὡς ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐνθὰ κατ' ἀρχαιοτάτην μαρτυρίαν ἔω: ἀλεκτροφανίς ἀγρυπνοῦντες προσήρχοντο ἀναγινώσκοντες, τὸν Νόμον, τοὺς Προφῆτας, τοὺς Ψαλμοὺς. [Παρθεν. vigiliae paschales]. Ἄλλως ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐπισταύετο, ὅτι ἐν καιρῷ τῆς ἀγρυπνίας τοῦ Πάσχα ἐμελλεν ἐν δόξῃ νὰ ἔλθῃ πάλιν ὁ Κύριος. [Δακτύλιος Ἰερώνυμος]. Ἐν τῇ νύκτι ἔφερον πάντες ἀνημέμενος λαμπάδας εἰς σύμβολον τοῦ ἐκ τάφου ἀνατείλαντος Ἰησοῦ, ὅστις ἐστὶ τὸ ἀληθινὸν φῶς τὸ φωτίζει τὸν κόσμον. Μεταξὺ τοῦ πλήθους ἀντιπλάσσονται φιλήματα ἀγάπης, καὶ αὐτοὶ δὲ ὁ συνήθης χαριετισμὸς ἀντικαθίσταται διὰ τῆς χαρμοσύνης ἀγγελίας Χριστὸς Ἀνέστη - Ἀληθῶς Ἀνέστη. Σοβαρῶς καὶ μετὰ χάριτος ἡ Ἐκκλησία διεφύλαξε παρατάσιν τινα κατὰ τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα, δηλοῦσαν τὴν εἰς Ἀθῆναι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καθόδον διεξαγομένην οὕτω: Μετὰ τὴν ἐν τῇ αὐτῇ ἀκολουθίᾳ τῆς Ἀναστάσεως, κλείεται ἡ μεγάλη θύρα τοῦ ναοῦ, ὁ ἱερεὺς τότε κοροῦν ταύτην φωνεῖ δις τὸν 9 στίχ. τοῦ κγ' κεφ. τῶν Ψαλμῶν «Ἀραιε πόλεις οἱ ἄρχοντες ὑμῶν καὶ ἐπάθητε πόλεις αἰώνιοι καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης» ὁ ἐν τῇ νύκτι δὲ ὀπίσω τῆς θύρας κεκορυμμένος ἐρωτᾷ ὡσαύτως δις, λέγων τὸν 10 στίχον τοῦ αὐτοῦ ψαλμοῦ: «Τίς ἐστὶν αὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;» Μεθ' ὃ ὁ ἱερεὺς τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ 10 στίχ. λέγων: «Κύριος τῶν Δυνάμεων αὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης,» εἰσέρχεται θριαμβευτικῶς εἰς τὸν ναόν.

Τὰ ὡς, ἔτινα εὐλογοῦντες οἱ ἱερεῖς διανέμονται εἰς τὰ πλήθη, εἰσὶν ὡσαύτως ὡραῖον σύμβολον τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναστάσεως· διότι ὡς ἄλλος νεοσσός ὁ Κύριος, πλήρης ζωῆς, τὰ δεσμὰ τοῦ τάφου ὡσπερ κελύφους διαρρήξας ἀνέστη!

Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τῆς χαρᾶς ἐλύοντο τὰ δεσμὰ τῶν βαρέως ἀμαρτησάντων, εἰς πολλοὺς αὐτοκατορικῇ χάριτι συνεχωρεῖτο τὸ ὑπόλοιπον τῆς ποινῆς, ἡλευθεροῦντο οἱ διὰ δημόσια κρίση παρυσκισμένοι, πολλοὶ δούλοι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐκηρύσσοντο ἀπελευθεροὶ καὶ ἐν γένει ἡ τὴν Πολιτεία καὶ οἱ ἰδιῶται ἐκ παντὸς τρόπου ἐξετέλουν ἔργα χριστιανικῆς ἀγάπης πρὸς πάσχοντας ἀδελφούς, ὑπὲρ ὧν ὡσαύτως ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν. [Indulgentiae paschale. πρὸς. Εὐσεβ. ἐν βίῳ Κωνσταντ. IV. 22. Χρυσ. εἰς τὴν Γέν. ὁμ. 30. Cod. Theod. IX. 38, 3 - 8. Cod. Iust. III. 12, 8.] Τῆς χάριτος ταύτης δὲν ἡξιοῦντο μόνον οἱ διὰ βερύτητα ἐγκλήματα καταδεδικασμένοι, περὶ ὧν ὑπὸ τοῦ αὐτοκατόρου Οὐαλεντινιανοῦ τῷ 367 ἰδιαίτερως ἐξεδόθη νόμος.

Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας, ὡσαύτως δι' αὐτοκατορικῶν νόμων [Cod. Theod. XV. 5. 5. Cod. Iust. 12. 8.] καὶ ἐκκλη-

κλησιαστικῶν κανόνων [τῆς ἐν Τροῦλλῳ § 5'. κλ.] αὐστη-
ρῶς ἀπηγορεύοντο τὰ δημόσια θεάματα καὶ τὰ ἵπποδρόμια,
ὅπως ἐν ἀπολύτῳ γαλήνῃ οἱ πιστοὶ τὰς λαμπρὰς ταύτας
ἡμέρας εὐορτάζωσι [Χρυσ. εἰς τὴν τοῦ κ. Ἀναστάσιου λόγ.
34.], καὶ μὴ ὀκνημένους τῶν Ἑθνικῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων
θόρυβος ταράσσει τὴν πνευματικὴν τῶν Χριστιανῶν ἀρχη-
λασίαν. Δὲ πολιτικῶν μάλιστα καὶ ἐκκλησιαστικῶν
πραξεῶν, ἀπὸ τῆς μεγάλῃς Πέμπτῃς μέχρι τοῦ Πάσχα
ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ ξυμφνίζω-
νται ἐνώπιον τοῦ χριστιανικοῦ πληθους, ἢ νὰ διέρχωνται
ἐξωθεν τῶν διὰ τὸ πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πενθούτων
χριστιανικῶν ναῶν.

Πάντα τὰ δημόσια θεάματα ἀντικαθίστα ἡ εἰς τοὺς ναοὺς
συνάθροισις καὶ ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν καὶ ἡ εὐγλωττία
τῶν ἐκκλησιαστικῶν ῥητόρων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ νεοβαπτισθέν-
τες ἀπὸ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ ἐφόρουσι
λευκοὺς χιτῶνας. Ἡ ἐβδόμη αὕτη ἐκαλεῖτο τῶν «Νεοφύ-
των» ἡ δὲ Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ, καθ' ἣν ἀπεκδύνοντο τοὺτους
φυτευόμενοι ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου, *Κυριακὴ ἡ
ἐν Λευκοῖς* [Dominica in albis]. Ὡς αὐτῶς καλεῖται καὶ
ἐβδόμη· *res* καὶ *διακαιήσιμος*, διότι ἀπὸ ταύτης ἄρχεται
καὶ νέα τῶν ἑορτῶν περίοδος καὶ ἀνακαθοῦνται αἱ ἐν ταῖς
Ἐκκλησίαις ἀναγιγνωσκόμεναι περικοπαὶ τοῦ Εὐαγγελίου
καὶ τῶν Ἀποστόλων. Τὸ πάλαι οἱ βυζαντινοὶ Αὐτοκράτο-
ρες διὰ πολυτίμου θυμᾶματος ἐθυσίων τὴν Ἁγίαν Τρά-
πεζαν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, κατὰ τὸν ἑσπερινὸν
τοῦ Πάσχα, καὶ εἰς ἑκατοσίων τῶν κληρικῶν ἐχορήγουν 100
λίτρα χρυσοῦ, τῇ δὲ Πέμπτῃ τῆς Διακαιησίμου ἐν τῷ
Παλατίῳ ἐγένετο ὁ ἀσπασμὸς τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ
Πατριάρχου.

ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΤΗ ΔΥΣΕΙ. - Ἐν τῇ Δύσει, καὶ μάλιστα ἐν Ῥώμῃ, μεγαλοπρεπέστατα ἐορτάζεται ἡ τοῦ Κυρίου Ἀνάστασις. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ἐκτελεῖ μόνος ὁ Πάπας ἐν τῇ Maria majore, ὑπηρετούμενος ὑπὸ δύο Καρδινάλιων διακόνων, φορούντων λευκά. Οὗτοι ὑπεμφάνουσιν τοὺς δύο ἀγγέλους ἐπὶ τοῦ μνημείου τοῦ Ἰησοῦ. Κατὰ ταύτην δὲ καὶ μόνῃ τὴν λειτουργίαν, ὡσάνκεις ὁ Πάπας εἶπη «Pax Domini», δὲν ἀντιφωνοῦσιν αὐτῷ τὸ «et cum spiritu tuo»· διότι, ὡς λέγουσι, κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ἀγγελοι ἀντεφώνησαν τοῦτο εἰς τὸν πάπαν Γρηγόριον λειτουργοῦντα, καὶ ἔκτοτε δὲν ἐθεωρήθη εὐσεβές, ὅ,τι ἀναμάρτητα ὄντα ἀοράτως κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην εἶπον, ὑπὸ ἀρματωλῶν ὄντων ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ τόπῳ νὰ ἐπαναμβάνωσι.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐν τῇ λτινικῇ Ἐκκλησίᾳ
εὐλογοῦνται αἱ νέαι ἱερατικαὶ στολαί, ἄπτεται νέον φῶς
εὐλογοῦμενον ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου, καθιερῶνται τὸ δι' ὅλον
τὸ ἔτος θυμίαμα καὶ ἀγιάζεται τὸ ὕδωρ τοῦ βεπτίσματος.

Ἀπο τοῦ ἁ' αἰῶνος ἀπαντῶσιν ἐν τῇ Δόξει αἱ κα-
ταναί εὐθιῦται ἢ μᾶλλον γελώτες τοῦ Πάσχα [Pisus
Paschalis], καθ' ἧς αὐτοὶ οἱ λειτουργοῦντες ἱερεῖς εἰς τὰ
πλήθη κηρύττοντες μετεχειρίζοντο διαφόρους ἀστεϊσμούς
καὶ ἐπλάττον διαφόρους μυθολογικὰς σκηνὰς περὶ τοῦ
Ἰησοῦ καὶ τῶν δαιμόνων ἐν τῷ Ἄδῃ. Το ἔθος τοῦτο εὐ-
τυχῶς βαθυμυδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐξηφανίσθη, καὶ μόλις
ἔγνη τινα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σπανίως ἀνευρίσκονται.

Г. ΔΑΜΠΑΚΗΣ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ.

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ
ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΠΑΥΣ

ΧΟΡΕ ΚΟΡΚ, 21 Μαρτίου / 2 'Απριλίου. - Οί Γάλλοι κατέλαβον
χθές τὰ νήσους Πενανδόρας. Έφρονεύθησαν εκ των Γάλλων 3 καί
επληρώθησαν 17. Οί Σίται απέλιεσαν 600 άνδρας.

ΡΩΣΣΙΑ ΚΑΙ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ

Οι Times τῆς 14/26 Μαρτίου ἐδημοσίευσαν τὸ ἐπόμενον κείμενον ἄρθρον, οὗ τὴν ἀνάγνωσιν συνιστῶμεν ὡς σημαντικοῦ, λίαν δ' ἐνδιαφέροντος, κυρίως ἐν τῷ ἐπιλόγῳ αὐτοῦ, τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην.

Ἡ κρατούσα ἀνησυχία περὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἀφ' ἑκτακτικῶν συνόρων ἐξεδηλώθη, χθές, ἐπερωτήσαντος τοῦ σιρ Νόρθκωτ τὸν σιρ Κάρολον Δίλκε, ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ἐλάβε σπουδαίας εἰδήσεις. Ἡ ἀπάντησις ὑπῆρξε ξηρῶς ἀρνητικῇ, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει, ὅτι οὐδεμία εἰδήσις ἐκομίσθη, ἣν ἡ Κυβέρνησις κρίνει ἐπαρκῶς σπουδαίαν, ὅπως ἀνακοινώσῃ τῷ Κοινοβουλίῳ. Ὁ πρωθυπουργὸς εἶπε, τῇ νυκτὶ τῆς παρελθούσης Τρίτης, ὅτι σπουδαία ἀνακοινώσεις ἐστάλη τῇ Ῥωσίᾳ, τῇ 4/16 ἐνεστώτος μηνός, ἐνεποίησε δὲ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἀπάντησις ὠφείλετο, ἀλλὰ δὲν ἐκρίνετο καὶ τόσῳ ἀναπόφευκτος, ὅπως ἡ ἔλλειψις αὐτῆς κριθῇ, ὡς παρέχουσα ἀφορμὴν εἰς παρόπανα. Ὡς εὐπροσδόκητον, ἀπέτυχον πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι πρὸς ἐπιτευξιν πλειόνων πληροφοριῶν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐννοιαν τῆς γενομένης τῇ Ῥωσίᾳ ἀνακοινώσεως. Μετὰ πολλὰς ἄλλας ἐπερωτήσεις, ἀπευθυνθείσας τοῖς ὑπουργοῖς ἐντός τῆς ἐβδομάδος, ἐπίσης δὲν κατορθώθη νὰ διαφωτισθῇ τὸ παράπαν τὸ κοινὸν περὶ τῶν συμβαίνοντων. Ἡ κινουσα τὸ Δημόσιον περιέργεια εἶναι φυσικὴ καὶ δὴ ἀξιέπαινος· ἐν ταῖς ἐνεστώσαις περιστάσεσιν ὅμως ἡ Κυβέρνησις λίαν ἐμφρόνως φέρεται, ἀποστέρουσα νὰ ποιησῇται οἰανδήποτε ἀποκάλυψιν. Ἡ ἐπὶ πληροφορίαις διψᾷ ἡγάγε καὶ ἐν μέλος τῶν τῆς Ἀνω Βουλῆς [τὸν δοῦκα τῆς Μαλβαροῦ], οὐχὶ διακρινόμενον ἐπὶ προσοχῇ πρὸς τὰ κοινὰ, νὰ προβῇ τῇ παρελθούσῃ Δευτέρᾳ εἰς τι ἀσύνθηες, νὰ προσκαλέσῃ τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν νὰ πορεύσῃ ἄρῃα τινὰ, δημοσιευθέντα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐφημερίδι. Ὁ ἐν Παρισίοις ἡμέτερος ἀνταποκριτὴς ἐπιστέλλει

ἡμῖν περὶ τῆς θυμηδίας, ἣν προουκάλειεν ὁ ὑπὸ τοῦ εἰρη-
 μένου λόρδου χαρακτηρισμός τοῦ Journal des Débats,
 ὡς ἐφημερίδος ἀνηκούσῃ τῷ Φερρῷ.¹ Ἡ περὶ τοῦ ἐξωτε-
 ρικοῦ τύπου ἀγνοία αὐτοῦ ἀκριβῶς ἰσοῦται πρὸς τὸ ἀτερ-
 πέες τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ περὶ τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων. Ὁ
 λόρδος Γράμβιλλ, ὡς εἰκός, ἠρνήθη νὰ ἐξενέγκῃ οἷαν ἂν
 γνώμην περὶ τῆς σημασίας τῶν ἡμετέρων ἄρθρων, ἀρε-
 σθῆις νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι πᾶν τὸ ἐν τοῖς Times δημοσιευ-
 μένον ἀσχετὸν πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐ-
 ρώπῃ· καὶ ὅτι ἐκλαμβάνονται οὗτοι ἐκπροσωποῦντες εἴτε
 τὰ ἰδεῶς, τῆς ὑφισταμένης Κυβερνήσεως, εἴτε τὸ
 φρόνημα τοῦ Τόπου. Οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Εὐ-
 ρώπῃς γινώσκουσι τὰ κατ' αὐτοῦ· λίαν καλῶς ἢ ὥς-
 τε νὰ χρῆζωσι τῆς πολυπράχμονος ἀρωγῆς τῶν μελῶν
 τοῦ βρετανικοῦ Κοινοβουλίου, ὅπως ἐκτιμῶσι τὴν ἄξιαν
 τῶν διαφόρων πηγῶν, ἀρ' ὧν προέρχονται αἱ πληροφορίες,
 εἴποτε δ' ἐδέοντο διασαφίστως τινός, βεβαιώ· θάπευθύν-
 οντο πρὸς πρόσωπα, ἀξιοῦντα ὅτι ἔχουσιν ἀκριβεῖς ἰδεῶς.
 Ὁ λόρδος Γράμβιλλ ὁμοῦ ἐχρήσατο τῇ ἐκ τῆς ἐπερωτή-
 σεως παρασχεθείσῃ εὐκαιρίᾳ. ὅπως δώσῃ ἄριστον ὄρισμόν
 τῆς καθόλου στάσεως· τῆς Κυβερνήσεως ἡπέναντι τοῦ
 ἀργανικοῦ ζητήματος. Εἶπεν, ὅτι ἀσχετῶς ἡ Κυβέρνησις
 «ἔχειται τῆς πολιτικῆς, ἢ, κατὰ τὴν κρίσιν αὐτῆς, τὸ
 «συμφέρον καὶ αἱ ὑποχρεώσεις τῆς Ἀγγλίας ἀπαιτοῦσιν»,
 εἰ καὶ ταυτοχρόνως ἐπιθυμεῖ οὐδεμίαν εὐκαιρίαν νὰ πο-
 λέσῃ, ὅπως προέβη εἰς φιλικὴν τινα συνενόησιν, «ἵνα
 «ποιοῦσαν καὶ τιμῶσαν πάντας τοὺς ἐνδιαφερομένους». Αἱ
 φράσεις αὗται ἐνέχουσιν ἐπαραῖ καὶ ὁριστικὴν διατύ-
 πωσιν ἐν γενικαῖς φράσεσι τῆς πολιτικῆς, ἢ πλὴν λόγος
 τιμῆς τε καὶ συμφερόντος ὑποχρεοῦ τὴν Ἀγγλίαν νά κο-
 λουθήσῃ, πρόκειται δὲ καὶ τῷ μέλλον σημαντικῇ, ἐρ-
 ὄσων ἡ δοθεῖσα ἀφορμὴ δὲν ἦτο τοιαύτη, ὅπως παρὰ τὴν
 εὐκαιρίαν ἄμεσον εἰς τοιαύτην δῆλωσιν. Νῦν ὅτε ὁ Ἐμὶρ
 τοῦ Ἀργανιστὰν μέλλει νὰ συναντηθῇ τῷ Ἀντιβασιλεῖ
 τῆς Ἰνδίας, κατὰ δὴλον, ὅτι τρεῖς εἰσὶν ἐν τῇ ἐκείνῃ
 διαφορῇ οἱ ἐνδιαφερόμενοι. Πρὸς τὸν ἕνα τούτων ἀν-
 λαβόμεν ὑποχρεώσεις, αἱ ἡ τιμὴ ἐπιτάσσει ἡμῖν νὰ ἐκ-
 πληρώσωμεν, ἡ παρὰ τῆς ἐκπληρώσεως αὐτῶν
 θὰ προκαλέσῃ ἀδοξίαν μὲν ἐν τῷ παρόντι, ὅλεθρον δ' ἐν
 τῷ προσεχεῖ μέλλοντι. Ἐξικόμεθα πράγματι εἰς τὸ συ-
 μετον, καθ' ὃ ἡ ἐπὶ τὰ πρόσω δὲν διαφέρει τῆς πολιτι-
 κῆς τῆς ὑποχωρήσεως. Ἡ διαφορὰ αὐτῶν ὑπῆρξεν ἀεί-
 ποτε διαφορὰ τρόπου, οὐχὶ σκοποῦ. Οἱ συνήγοροι ἀμφοτέ-
 ρων αἰείποτε ἐπεζητήσαν τὴν συμμαχίαν ἰσχυροῦ, φίλου
 καὶ ἡνωμένου Ἀργανιστὰν, εἰ καὶ δὲν συνειφώνησαν αἰείποτε
 περὶ τῶν τρόπων, δι' ὧν τοιαύτη συμμαχία ἐδύνατο ὡς
 ἄριστα νὰ ἐξασφαλισθῇ. Οὐδέτερον τῶν κομμάτων δύναται
 νὰ ξιώσῃ, ὅτι δὲν περιέπεσεν εἰς σοβαρὰ σφάλματα. Πράγ-
 ματι τὰ σφάλματα τοῦ ἐνός ἐγένοντο ἀεὶ ποτε συμπλήρωμα
 τῶν σφαλμάτων τοῦ ἑτέρου. Ταχὺ ὅμως ὁ ἄλλος ἀρχὸν
 κατέστησεν ἤδη τὸ Ἀργανιστὰν ἰσχυρόν καὶ ἡνωμένον.

αὐτὸν φιλίως, ἡμέτερον δὲ πταίσμα ἔσται, ἐὰν μὴ στερωθῶς συνδεθῇ ἡμῖν διὰ τρόπων, κατὰ πάντα συναδόντων πρὸς τὰς τῆς πολιτικῆς ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ τῆς υποχωρητικῆς, πολιτικῆς πρὸς ἄλλων τῆς Ἰνδίας. Καὶ ἐὰν ἔτι ἡ ἀσφάλεια τῆς Χερὰτ μὴ εἶχεν ἄμεσον σημαντικότητα πρὸς τοὺς κυβερνήτας τῶν Ἰνδιῶν, θὰ ἡμεῖς εἰσέτι ὑπόχρεοι, ὅφ' οἰανδήποτε ἀποψιν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Ἰνδίας ἂν κρίνωσι τὰ ἡμέτερα συμφέροντα, νάντιστώμεν κατὰ τῆς ἐπιδρομῆς εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ Ἑμίρου. Εἰκότως ἡ Ἑμίρης σκέπτεται, πρῶτον περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς ἰδίας πατρίδος καὶ περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ ἰδίου θρόνου. Ἐὰν πείσωμεν αὐτὸν περὶ τῆς δεξιότητος καὶ περὶ τῆς ἀπορρήσεως ἡμῶν, ὅπως ἐξασφαλίσωμεν αὐτῷ ἀμφοτέρω, ἐκθύμως ἔσται ὑπὲρ ἡμῶν. Εἰ δὲ μὴ, θὰ συνεννοηθῇ, ἐφ' οἷς ἂν κρίνῃ συμφορωτέροις ὅροις, πρὸς τὴν Ῥωσίαν. Ἡ ὑπαρξὶς Ἀργανιστάν οὐδετέρου εἶναι τι ἀδύνατον. Οὕτως ἔχοντος τοῦ πράγματος, καταδήλως ἀληθὲς προκύπτει, ὅτι ὁ μὴ ὢν μεθ' ἡμῶν ἔσται καθ' ἡμῶν, ἐὰν δὲ μὴ δυνηθῶμεν ἢ μὴ θελήσωμεν νὰ περάσχωμεν φιλικὴν ἐπιζήτητον, ὅρεοιλομεν νάντιμετωπίσωμεν εἰς πραγματικὴν ἐχθρότητα. Ἀληθὲς μιλλίῳ μόνον τινῶν χώρων κατ' ἐπιφάνειαν ἀμφισβητοῦμεν· ἀλλὰ τὸ πραγματικὸν ζήτημα εἶναι, ἐὰν θάντικρύσωμεν πρὸς τὴν Ῥωσίαν ἐκείθεν τοῦ Ἀργανιστάν, ἔχοντες τοὺς Ἀργανούς φίλους, ἢ ἐντεῦθεν τοῦ Ἀργανιστάν, τῶν Ἀργανῶν ἱσταμένων ὡς προφυλακῆς τῶν Ῥώσων. Τὸ ζήτημα ἄριστα κατανεῖ ἡ Ῥωσία· διότι δὲ τὸ γέρας εἶναι οὕτω μέγα, ἀνταλαμβάνει ἤδη τὸν κίνδυνον τοῦ πολέμου, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι θὰ κερδήσῃ αὐτό. Ὅσφ ἂν ᾗ φιλοτάραχος καὶ ἐπιθετικὴ, οὐδέποτε ὅμως ἐκτίθεται εἰς μεγάλους κινδύνους, ἐπὶ μικροῖς τέλεσιν. Ἐὰν προῖκετο μόνον περὶ τῶν τουρκομανικῶν βυσκημάτων καὶ ἔλθῃ, αἱ Ῥωσικαὶ προφυλακαὶ θὰ ᾔσαν ἔτι καὶ νῦν ἐν Σιράξ. Ὁ ἄμεσος στρατηγικὸς αὐτῆς σκοπὸς εἶναι τὸ κράτος τῆς Χερὰτ, ὃ δὲ ἄμεσος πολιτικὸς σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ἡ ἀπόσπασις τοῦ Ἑμίρου ἀπὸ τῆς ἀγγλικῆς συμμάχιας, δεικνύσης αὐτῷ, ὅτι δύναται νὰ καταλάβῃ τὴν χώραν αὐτοῦ, ὅποτε ἂν βούληται. Ἐπιτυχία τις ὑπὸ θατέραν τῶν ἀποφάσεων τούτων, θὰ ᾔν σοβαρώτατον πλῆγμα κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ πρόδρομος συμφορῶν, βχυρτάτων ἔτι. Κατ' ἀκολουθίαν, οὐδεμία ὑρίσεται ἀμφιβολία, ὅτι ἐὰν ἡ Ῥωσία ἐπιμένῃ, θὰ πολεμήσωμεν, καὶ ὅρεοιλομεν νὰ πολεμήσωμεν. Αἱ πρὸς τὴν πάλιν ἐπιβλήθεσται ἡμῖν ἐξ ἀπερισκέπτου ἐπιδρομῆς παρασκευαὶ χωροῦσιν ταχέως ὁλοὲν ἐπὶ τὰ πρόσω ἐν τῇ Ἰνδίᾳ. Πεντηκοντακισχίλιοι ἄνδρες εἰσὶν ἑτοιμοὶ εἰς ἐκστρατείας, πᾶσα

² Τῆς διδασκαλικῆς ταύτης ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Παρίσις ἀνταποκριτοῦ τῶν Times θίγομεν δημοσιεύει μετάρρην ἐ τῇ «Διῶν» τῆς αὐριον.

ἄδεια ἀπηγορεύθη, οἱ Ἰνδοὶ ἀξίωματικοὶ προσκαλοῦνται εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν αὐθαρεῖς, τὸ φρόνημα τοῦ ἱθαγενοῦς πληθυσμοῦ εἶναι ἀξιολύμαστον, οἱ δὲ ἀνεξάρτητοι ἡγεμόνες ἔθεντο τοὺς στρατοὺς αὐτῶν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν. Ὁ λόρδος Δυρρερὶν ἀπολαύει τῆς γενικῆς ἐμπιστοσύνης, ὑπὸ τὴν δραστηρίαν δὲ διακίηται αὐτοῦ δύναμειν νὰ ὤμειν βεβαίοι, ὅτι αἱ δυνάμεις τῆς Ἰνδικῆς Αὐτοκρατορίας ἡμῶν ὀργανωθῶσιν τελειοφρότατον. Ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ, ἐπίσης αἱ παρασκευαί χωροῦσιν ἐπὶ τὰ πρόσω, ἐπὶ τῇ ὑπολογισμῶ πιθανῶν ἐνδεχομένων. Ἄνευ τῶν φηλαρητῶν ἐνδείξεων τούτων τῆς ἡμετέρας ἀποφάσεως, ὅπως ὑπερασπίσωμεν τὰς ἡμέτερας δικαίας, περιττὸν νὰ εἰπωμεν, ὅτι ἡ ἔντονος φράσις δὲν θὰ ἐπέδρα τῆς Πετροπούλεως. Ἐλπίζομεν, ἔχον τῆς Ρωσσίας, ὅτι δὲν θάκηνηθῃ νὰ πεισθῇ, ὅτι σπουδαζομεν. Ἐὰν ὅμως ἀκηνηθῇ, δὲν θὰ δυνηθῇ τοῦλάχιστον νὰ αἰτιαθῇ, ὡς ὁ Τάρας ἐπραξεν ἐν ἐτέρᾳ περιπτώσει, ὅτι ἐπλάνησεν αὐτὴν ἡ τακτικὴ ἡμῶν. Αὐτῇ ὀλοκλήρως ἀποκείται, ἐὰν βούληται νὰποφυγῇ τὰς ἐχθροπραξίας· δυνατὰ ὅμως ν' ἀποφύγῃ αὐτάς, μόνον ἐγκαταλείπουσα τὰς θέσεις, ὅς παραδόξως καταλάβει, ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ βασιλείου τοῦ Εὐρώ. Αἱ ἀξιώσεις αὐτῆς ἐπὶ μερῶν, ἔθα οὐδεὶς Ρώσος στρατιώτης ἢ ὑπάλληλος· ἐφάνη ποτὲ, μετὰ τὸν διορισμὸν τῆς ὁροθετικῆς ἐπιτροπείας, εἶσιν ἐπαρκῶς ἀσθενεῖς τὴν ὕψιν. Ὁ ἀληθὴς χαρακτὴρ αὐτῶν ὅμως καταφαίνεται καλλίον, ἐὰν ἀποκτήσωμεν γνῶσεις τινὰς γεωγραφικὰς, ὧν τὸ ἀγγλικὸν Κοινὸν τοσοῦτον ἔχει νῦν ἐστειρεῖτο. Τὸ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς γεωγραφικῆς Ἑταιρίας ἀναγνώσκα τοῦ ταγματάρχου Ὀλδὶχ διαφωτίζει πως τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ζητήματος. Ἀξιοσημείωτον, ὅτι ἡ Ἀκ Τάπα, ἡ νῦν παρὰ τῶν Ρώσων κατεχομένη, ὁμολογεῖται παρ' αὐτοῦ ὡς ἡ ἰσχυροτάτη καὶ σπουδαιότατη στρατηγικὴ θέσις ἐν τῷ ὅλῳ Κράτει, δεσποζούσα τῆς συρροῆς τοῦ Χώσκ καὶ τοῦ Μουργάβ ἐπίσης καὶ τῶν πρὸς τὴν Χερὰτ ὁδῶν, ἐπὶ δὲ καὶ τῆς ἐκ Περσίας εἰς Βάλλχ ἀγοῦσης. Ἡ Ἀκ Τάπα παρίσταται ἐν πλείστοις χάρταις, ὡς κειμένη πρὸς μεσημβρίαν τῆς Πεντζέ. Πράγματι ὅμως κειτὰ εἰς ἀπόστασιν δύο ἢ τριῶν милλιων πρὸς βορρὰν αὐτῆς, κατ' οὐσίαν δὲ ταυτίζεται αὐτῇ. Ἡ Πεντζέ εἶναι ἀποκεία γεωργικῶν καὶ φιλονόμων Τουρκομάνων, χωριζομένη δι' ἐβδόμηκοντα ἢ ὀγδοῦνκοντα милλιων ἀκαλλιεργήτου χώρας ἀπὸ τῆς ἐγγυτάτης ῥωσικῆς προφυλακῆς, ἀλλὰ συνδεομένη πρὸς τὸ Ἀφγανιστὰν δι' ἀλύσεως εὐφώρων ἀφγανικῶν κοιλαδῶν. Τὸ Πούλι-Χατοῦν ἐτέρωθεν εἶναι τόπος ἀκατοίκητος ἐν μέσῳ κυλινδουμένης ἐκδιάδος, ἐχούσης κατάρρυτον ἔδαφος, καλυπτόμενον ὑπὸ ψάμμου, ἄλλοτε ἀναμφιβόλως ἀριστὰ καλλιεργημένον, νῦν ὅμως ἐλλείψει ἀρδεύσεως τελείως στειρόν. Αἱ θέσεις αὐταί, ἐν τῇ ἐνεστώσῃ καταστάσει αὐτῶν, εἰσι καθ' ἐκείνους ἀσημάντοι, ἀλλὰ, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μυστήριον τῆς ὅλης ὑποθέσεως, παρέχουσιν εὐκολον ὁδὸν πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς Χερὰτ. Ἡ κτήσις τῆς Χερὰτ θὰ ἦν μέγα πλεονέκτημα τῇ Ρωσίᾳ, οὐ μόνον ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ. Θὰ ἦν δὲ ἀντιστοίχως μέγα μειονέκτημα ἡμῖν, διότι θὰ ἔδιδε τῇ Ρωσίᾳ τὴν δύναμιν, πλὴν τῶν ἐν τῇ Ἀφγανιστὰν ἐπακολουθημάτων, νὰ ἐγείρῃ παρρηχὰς ἐν Ἰνδίᾳ, νὰ ἐξαναγκάσῃ ἡμᾶς νὰ ὑπερκευξήσωμεν τὰς ἐκείσε ἡμετέρας δυνάμεις, ἐπὶ τέλει δὲ νὰ παρενοχλῇ ἡμᾶς, ὅσους καὶ ὀρέγετο καὶ ἐτέρου τεμαχίου ἐκ τῆς Τουρκίας. Ὅτι θὰ καταλάβῃ καὶ ἕτερον τεμάχιον ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ, τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν βεβαίωτάτων ἐν τῇ πολιτικῇ, ἡ δὲ ἀπόπειρα μεγάλως θὰ διηκολούνητο, εἰ ποτε ἡ Πύλη ἐδείκνυτο λίαν ἀσθενής, ὅπως τείνῃ τὸ οὐς εἰς προτάσεις περὶ συμμαχίας κατὰ τῆς Ἀγγλίας, αἱ, καθ' ἃ λέγεται, δὲν παύονται γινόμεναι ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐὰν ἡ Ἀγγλία ἀποστέρῃ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν Τουρκίαν εἰς δυσχερεῖας, ὀφειλομένας τῇ κακῇ διοικήσει αὐτῆς, ὅπωςδὴ ποτε εἶναι πρῶτον φίλη ἢ ἡ Ρωσία, ἥτις ἐπιβαρύνει τὴν κακὴν διοίκησιν, ὅπως ἐμπεριελθῇ ἐκ τῆς ἐκλύσεως καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἐξ αὐτῆς παραγομένης. Ἡμεῖς δὲν θέλομεν τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ἡ Ρωσία ὅμως ὀρέγεται αὐτῇ, ἐν ᾗ δὲ στιγμῇ πολεμῆσιν ὡς σύμμαχος τῆς Τουρκίας, ἡ βαιστικὴ διανομὴ τῆς κληρονομίας τοῦ ἀσθενοῦς ἄρξεται. Ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ, ἡ κατάληψις τῆς Χερὰτ μεγάλως ἐπαυξήσει τὸ γόητρον τῆς Ρωσίας, δεόμενον εἰς ἄκρον ἀνκατάσεως. Ἡ Ρωσία δὲν ἀγαπάται παρὰ τὸν ὑψηλὸν αὐτῆς, τουναντίον μάστιστα, αἱ δὲ κτήσεις αὐτῆς ἀποτελοῦσι διαρκῇ ἀρκαμίναν τῶν οἰκονομικῶν της, πόρρω ἀπεχόντων τοῦ ἀνθρώπου. Ἐντεῦθεν πολλὰ μέλλει νὰ κερδήσῃ ἐξ ἐπιτυχοῦς ἐπιδρομῆς ἀνευ πολέμου, ἐπίσης ὅμως πολλὰ καὶ νὰ πολέσῃ διὰ τοῦ πολέμου. Ἡρῆστο πιθανῶς ἐν τῇ προθέσει νὰ διεξαγάγῃ τὸ παιγνίδιον τῆς μεγαλυαυχίας, δι' ἧς οὕτω συχνάκις καὶ τοσαῦτα ἐκέρδαινον. Ἐὰν ὅμως θελήσῃ νὰ μῆσταματῇσιν μέχρις τούτου, ὡς βεβαίως θὰ πράξῃ σωφρονούσα, ἐν οὐ μικρῇ μέλλοντι ὀνολομογῇσιν, οἱ αἱ μεγαλυαυχίαι δὲν ὀφελούσιν ἐν τῇ προκειμένῃ ὑποθέσει, θάποσῃρ δὲ ἀξιώσεις, προκαλοῦσας ὁσημέραι τὸν ἐπαυξάνοντα τὸν κίνδυνον σφοδρωτάτου ἀγῶνος.»

ΕΕ ΑΓΓΛΙΑΣ

Ἐκ ΔΟΝΔΙΝΟΥ ἐπιστέλλουσιν τῷ Journal des Débats, ὑπὸ
ἡμερομηνίαν 13/25 Μαρτίου, τὰ ἐπόμενα :

«Χθὲς τῇ ἐσπέρᾳ, συνεδρευούσης ἔτι τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, οἱ ὑπουργοὶ τῆς Ἀνάσσης συνήλθον ἐν συμβουλίῳ, ἐν τῇ ἰδιαιτέρῳ γραφεῖα τοῦ κ. Γλαδστωνος, ὅπου διασκερῶσι περὶ τῶν σοβαρωτάτων εἰδήσεων, ἃς ἐπεμψεν αὐτοῖς ὁ λόρδος Δύφφριν. Εἶναι ἄγνωστον ἀκόμη τίνας εἰσὶν αἱ εἰδήσεις αὗται, ἀλλ' ὑπάρχει ἐν τῇ ἀτμο-

